

МУЗЕЙНЕ ЖИТТЯ БЕРЕЖАН У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СХІДНОГАЛИЦЬКОГО МУЗЕЙНИЦТВА 1920–1930-х рр.

У статті аналізуються традиції місцевого (бережанського) музейного будівництва на тлі аналізу загальних музеологічних концепцій та практичних втілень музейної сфери Східної Галичини міжвоєнного періоду.

Ключові слова: музей, Бережани, Ф. Коковський.

Минуле завжди залишається і відтворюється у майбутньому, незалежно від того, як це майбутнє прагне зберегти свою історичну пам'ять та свої історичні традиції. Але, залежно від ставлення до свого минулого, воно може поставати своєрідним моральним орієнтиром у характеристиці окремо визначених наступних епох, апріорним покажчиком їх якісного екзистенційного чинника, домінантного суспільного спрямування та психоінтелектуального рівня соціуму (як на ареалах загальноєвропейського чи державного, так і регіонального його розселення). Раціональним виявом обґрунтованого збереження та використання візуальних (і навіть інформаційних) артефактів історичної пам'яті окремого народу чи регіону залишаються музеї, які уже майже два століття підтверджують (зокрема на європейському субконтиненті) свою соціальну семантичність та культурно-освітню значимість. За часи своєї довготривалої еволюції в соціоментальному просторі людства вони не змінюються у власному дефініційному визначенні, а також в інтерпретуванні власних функціональних можливостей на етапах такого собі інтенціонального артропогенезу, який ніколи не припиняється. У цій «життєдайності» й закладено основу доведення на користь суспільної необхідності та практичної користі музейних збірок, музеїв.

З регіональною музейною діяльністю, чи з розумінням її важливості, завжди пов'язана проблема розвитку місцевого краєзнавства, а також уявлення про цінність (природну, історико-культурну, народно-традиційну, іншу) краю. Цінність, яка, у тісному взаємозв'язку із зібраними, професійно атрибутованими та ефектно експонованими музейними предметами, може визначати позитивні аспекти привабливості регіону; формувати ту необхідну притягальну силу, яка здатна заці-

кавлювати широкі верстви суспільства. Це можливо лише при активній формі консолідуючої діяльності, спрямованої на досягнення конкретно визначених результатів, які можна звести та імплікувати в єдину синтезну мету: потребу обґрунтовано довести регіональну привабливість для самих жителів краю та для приїжджих гостей. Важливу роль у цій доказовій основі відіграють й місцеві музейні збірки. Через розуміння своєї соціальної та рекламаційної значущості апріорно доводять твердження про потребу всебічної підтримки місцевого музейництва.

Відомий український дослідник і музеолог Іларіон Свенціцький, визначаючи суспільну цінність музею, залишив нам таку думку: «Музейон, слово грецьке, святиня муз... З хвилиєю оконченого розуміння людством, що найкращим виявом самопрояви чоловіка єсть твори його Духа, отже мистецтво, поезія і наука, збирання і зберігання предметів гідних поваги, відбувається одна з самовистарчаючих цілей життя одичного і збірного в цих трьох напрямках. Тож у сучасному музеєві чоловік хоче знайти або прекрасне, або навчаюче, або дивовижно таємне, щоби в цім найти основу для будучих форм свого творчого життя.

Музеї, в нинішньому розумінні, це: або скарбниця творчості людини у зв'язку із всесвітом, або образ частини життя всесвіту. В першому рядові музей служить мистецтву, поглиблення і поширення естетичного смаку. Він веде видця в країну взнеслого, в царство Духа, заохочуючи його не раз, не зважати на сіру буденщину, відпочивати від неї в царині краси, та самому знятися до здійснення пізнаної краси у власному житті. В другому разові музей своїми збірками повчає видця про зовнішню різноманітність життя у світі та про його внутрішню єдність. Уважний видець природного, технічного, промислово-торгівельного і т.п. музеїв пізнає тисячі зв'язків, якими лучиться людина з всесвітом, як його атом, та одночасно бачить силу розуму чоловіка над цією видимою безкінечністю...

Музей – це великий банк, що при добрій господарці приносить дуже високі відсотки. Їх треба вміти видістати самій нації з себе – своєю працею своїми знахідками та коштами... Музеологічно ведені збірки, без огляду на їх територіальну і національну приналежність змістом, єсть в повнім цего слова значінням добром міжнародним» [15, с. 5–40]. Цими словами охарактеризовано музей у соціокультурному та інтелектуальному вимірах, як державницький чинник, як складова ви-

ховного і просвітницького процесу. Тут закладена уся змістова сутність музею та музейництва.

А на думку видатного українського музейника Дмитра Яворницького: «Музей – це минуле, це історія, це душа, серце наших прадідів, а для нас широчезний храм, куди ми повинні входити з побожністю, а виходити з глибоким поважанням і гарячою любов'ю до всього того, чим жили наші батьки, діди і прадіди, що повинні наподобляти, і тому мусимо учитися всі ми і грядущі за нами покоління, поки стоїть земля і світить сонце» [20, с. 148]. У доповненні з попереднім твердженням ця думка створює ще й необхідний емоційний вплив сприйняття внутрішнього світу музейництва, його інтенціоналу.

Загалом історичні традиції музейної сфери є цікавими з позиції пізнання й осмислення одного з важливих і незамінних чинників краєзнавчої та туристично-екскурсійної роботи, а також з погляду на можливість сучасного використання існуючих практичних розробок. Період 1920–1930-х рр. для багатьох європейських країн був часом формування своєрідної акматичної фази (вершини – за Л. Гумільовим) вертикалі та горизонталі музейного формування. Цей процес переживала і Друга Річ Посполита Польська, а в структурі її адміністративно-територіального устрою і східногалицькі землі.

На початку 1920-х рр. в організації музейної справи Польща знаходилася на останньому місці в Європі. Це стверджували самі польські дослідники – сучасники тієї епохи. Варшава була єдиною європейською столицею, яка не мала власного Національного музею. Причина цьому бачилися в негативних політичних обставинах і через брак розуміння історико-культурної значимості музеїв. У Східній Галичині музеї переважно були створені з приватної ініціативи. Відтак рівень їхньої організації та функціонування, враховуючи «брак кваліфікованих музейно-наукових сил», значно різнився від рівня планово організованого музейництва [24, s. 109].

Наукова та громадська спільнота не лише констатувала ці негативні факти, але й шукала шляхи виходу із ситуації. Перш за все, необхідно було забезпечити підготовку достатньої кількості наукового та технічного музейницького персоналу; домогтися розширення музейної мережі в регіонах «як закладів культурно-наукових»; організувати

процес професійного міжмузейного обміну; створити при відділі науки Міністерства релігії та народної освіти відповідної адміністративної структури для координації музейної діяльності [24, s. 112].

Реальна оцінка ситуації і обґрунтований підхід до справи дали позитивні наслідки. Зокрема, після Першої світової війни відбулося відродження до життя музеїв, створених під егідою Польського товариства краєзнавчого. Відтепер краєзнавчі музеї повинні були поповнювати свої фонди не від випадку до випадку, а планово, виходячи із специфіки регіону та характеру музейного зібрання. Вони мали завдання стати науково-освітніми регіональними інституціями [22, s. 380–381].

У той же час особливого розповсюдження набрала ідея організації музеїв регіонального рівня (що було співвідносним із польськими урядовими концепціями). Але слід зауважити, що на слов'янському мегапросторі концепція краєвих музеїв уже професійно розроблялася. Так, у п. 1 Проекту «Положення про губернські та обласні музеї», підготовленого Московським археологічним товариством ще 20 серпня 1887 р., зазначалося: «Всі музеї та колекції в губернських і повітових містах визнаються суспільною спадщиною того міста, губернії чи області... що складають гордість всієї країни, пізнавальну необхідність для всіх її громадян» [17, с. 3]. Ідея формування обласних (всеохоплюючих провінційних) музеїв осмислювалася в окремих доповідях, виголошених тоді ж на сьомому Археологічному з'їзді в Ярославлі. Серед них були: доповідь «Обласні музеї» голови Московського археологічного товариства гр. П. Уварової; доповідь контр-адмірала І. Ліхачова про організацію провінційних музеїв [6, с. 104–122].

Розглядалися подібні перспективи й у межах українського етнокультурного оточення. Так, на одному з засідань Центрального комітету охорони пам'яток старовини в листопаді 1917 р. М. Біляшівський виступив з рефератом на тему: «Історія музеїв на Україні і перспективи на будуче», в якому висловив побажання про організацію в державі цілісної музейної мережі як місць збереження та популяризації свого роду семіотичних рухомих історико-культурних цінностей. Ідея викликала позитивну реакцію в пресі, зокрема особливо активно її підтримали представники Товариства дослідження мистецтв [11, с. 4]. Він також склав широку програму розвитку місцевих музеїв, першочерговим

і основним завданням яких було «зібрати матеріал для найдокладнішого ознайомлення з місцевістю, що входить в район музею» [7, с. 8].

Взагалі, організаційна структура музейного будівництва Польської республіки 1920–1930-х рр. дещо відрізнялася від сучасної практики. Однією з основних особливостей визначеного періоду було домінування громадських музеїв, при активній їх підтримці державними та комунальними органами влади й місцевого самоврядування. Чітко формувалася й регіональна специфіка музейництва, не говорячи уже про особливості взаємовідносин «різноетнічних» музеїв. Окрім того, музейництво сприймалося як один із напрямків позитивної реклами регіону, як важливе підґрунтя його туристичної презентаційності.

Так, у зверненні Міністерства громадських робіт Польщі до воєводських правлінь від 28 лютого 1924 р. міститься рекомендація щодо організації туристики на теренах краю [2, арк. 9–11]. Ідентичні пропозиції дублювала 19 березня 1924 р. Львівська округова дирекція громадських робіт, яка розглянула питання розвитку туристичної діяльності в межах Львівського, Тернопільського та Станіславського воєводств. 11 квітня цей документ як вхідний було зареєстровано в Бережанському повітовому старостві [2, арк. 12]. А вже 25 березня 1925 р. Тернопільське воєводське правління звернулося до повітових староств з приводу ефективного виконання рекомендацій по втіленню позитивних чинників регіонального туризму та здійснення, в цьому узагальненому контексті, якісної екскурсійної, а також пов'язаними з нею пам'яткоохоронної та природоохоронної діяльності [2, арк. 13]. Організаційно дієвим відображенням таких комплексних регіональних процесів на рівні Тернопільського воєводства у 1920–1930-х рр. було Подільське туристично-краєзнавче товариство.

Офіційна дата його заснування – 2 липня 1925 р. 26 жовтня того ж року це громадське об'єднання було занесено до реєстру товариств Тернопільського воєводства [2, арк. 7], що було рівнозначним його юридичному затвердженню. Перший Статут Подільського туристично-краєзнавчого товариства від 22 квітня 1925 р. визначив його основні діяльнісні складові та засади [2, арк. 1–7]. Їхній суттєвий зміст не змінювався упродовж всього існування. Засновники товариства програмували свою роботу в якнайповноціннішому осмисленні минулого і сього-

дення краю через популяризаційність всіх його регіональних аксіологічних об'єктів (історичного, природного, пам'яткознавчого, археологічного, народно-декоративного, побутового рівнів). На думку організаторів, діяльність цього туристико-краєзнавчого об'єднання є важливою в контексті цілісної воєводської культурно-освітньої сфери. Вони передбачали основну (чи первинну) функцію Товариства у пропагуванні Подільської землі як терену туристичного та краєзнавчого. Подільська (тут: Тернопільська) земля сприймалася як «вдячний терен» для діяльності Товариства. Вивести із забуття минуле краю, «оточити пієтизмом історичні пам'ятки, особливості і скарби природні, оживити рух туристичний на цих землях» – ось провідна і наскрізна «нитка Аріадни» методологічних й практико-концептуальних засад Подільського туристично-краєзнавчого товариства.

У зоні дії Подільського туристично-краєзнавчого руху упродовж 1920–1930-х рр. знаходилися й Бережани. Регіональна природна естетика, багатий історико-культурний фон сприяли подібній спеціалізації краю і міста зокрема. Це відображалось і в тогочасних тематичних публікаціях. Наприклад, декілька разів окремо популяризувалися екскурсійно-туристичні можливості Бережанщини в маршрутно-методичних розробках тернопільського краєзнавця Й. Галічера [26, s. 291–302; 27, s. 189–195]. Такий локально-територіальний туристичний рекламційний фактор відтворювався й через діяльність представників місцевої філії Подільського туристично-краєзнавчого товариства.

В одному з випусків Бережанської повітової газети «Głos Brzezanski» за 1936 р. була опублікована наступна інформаційна замітка: «Від січня цього року в Чорткові виходить ілюстрований часопис «Секції молодіжних краєзнавчих об'єднань Подільського туристично-краєзнавчого товариства» за редакцією Владислава Ціхоцького та Йозефа Опацького. Владислав Ціхоцький є директором державної гімназії в Чорткові й походить з Бережан (є сином власниці друкарні у Бережанах). Цей друкований часопис реєструє пам'ятки минулого Подільської землі та будить рух краєзнавчий на Поділлі» [25, s. 4].

У путівнику по Тернопільщині за 1936 р., автором якого був воєводський голова вищезначеного громадського об'єднання Томаш Кунзек, під час цілісної інфраструктурної та інформативно-екскурсійної харак-

теристики Бережанської повіту відзначено, що місцевий «відділ Подільського туристично-краєзнавчого товариства у повітовому правлінні при вул. Гартлера № 5 надає інформацію туристичну і призначає провідників для колективних екскурсій та туристичних походів» [28, s. 176].

Музейництво і краєзнавчо-туристична діяльність – речі взаємопов'язані та органічно імпліковані. Тому зрозумілою була ініціатива Подільського туристично-краєзнавчого товариства (ПТКТ) у створенні чи відродженні краєзнавчих музеїв, зокрема по повітових містах воєводства, які повинні були стати «опорними пунктами для туристичного руху». З перших років свого організаційного становлення та дієвого розвитку співробітники ПТКТ підтримували тісні зв'язки з існуючими повітовими музеями та міським музеєм у Бережанах [30, s. 16–17].

З 1925 р. у Бережанах вже існував музей полоністичного ідеологічного спрямування, який розташовувався в окремих кімнатах міського магістрату. Безпосередня ініціатива його створення належала магістратському чиновнику Адольфу Лучинському. І вже через 5 років музейні фонди налічували понад 2500 цінних предметів, значна частина яких відображала події недалекого військового минулого (події Першої світової війни, Українсько-польської війни 1918 р.). Музейні колекції активно рекламувалися, що посилювало таким чином масовий вплив туристів. До 1930 р. музей відвідало понад 2 тис. гостей міста з Львова, Тернополя, Варшави, Кракова, інших великих населених центрів. Частково під музейно-експозиційні потреби використовувалися деякі приміщення Ратуші [23, s. 18–19]. Серед збірок вищезначеного періоду історичну цінність мали: колекція різних документів, банкнотів, фотографії учасників бойових дій, кількадесят шабель і карабінів, осколки снарядів, монети, медалі, печатки, кілька листів генералів Е. Ридз-Смігли та Владислава Сікорського. Окремо згадується колекція восьми старих книг – однієї Біблії та замкових й міських інвентарних [31, s. 37–38].

Музей у Бережанах був включений до загальнотуристичних та екскурсійних маршрутів. Описуючи об'єкти екскурсійного відвідування у Бережанах, Томаш Кунзек відзначав, що «музей міський (будинок міського правління при вул. Гартлера, 2) можна відвідати за попереднім оголошенням в міському правлінні» [28, s. 176–177]. Прав-

да, згідно з пізнішими, путівникового характеру повідомленнями, Бережанський «міський музей міститься у магістратському будинку в невідповідному приміщенні» [31, s. 37].

На рівні путівниково-інформаційному згадуються в Бережанах й інші збірки музейників цього характеру, з якими може ознайомитися кожен бажаючий: «Банк при вул. Гартглера № 4... тут оформлено галерею з 53 олійних портретів королів польських невідомого маляра» [28, s. 176].

Представниками Подільського туристично-краєзнавчого товариства розроблялися проекти консерваційних робіт, спрямованих на збереження пам'яток архітектури краю та забезпечення їх подальшого раціонального використання, зокрема в якості музейно-експозиційних ресурсів. Для прикладу, музейні збірки пропонувалося розмістити у відреставрованому Теребовлянському замку, під музейну експозицію планувалося використати частину приміщень замкового комплексу в м. Чорткові [3, арк. 3].

Загалом, станом на 31 грудня 1936 р. на території тогочасної Речі Посполитої було загалом 147 музеїв, з них в південних (галицько-подільських) воєводствах – 53 (в т.ч. у Львові та Кракові – по 13; більше лише у Варшаві – 24). Це був найнасиченіший представницькими музейними збірками регіон. Майже половини від загалу (67 музеїв) знаходилася у власності громадських товариств. Держава опікувалася 23 музеями, під опікою органів місцевого самоврядування знаходилося 38 музеїв, у володінні церковних дієцезій було 8 музеїв, а приватні особи мали у власності 11 музеологічних збірок. Двадцять один музей відносився до категорії «регіональних», які формувалися переважно шляхом тісної співпраці місцевих громадських, комунально-владних і самоврядних структур [29, s. 335].

Але основа музейного будівництва сприймалася виключно під польським ідеологічним кутом зору. На це спрямовувалася й державна підтримка. Тому потреба створення українського музейного середовища, зокрема і музею в Бережанах, де репрезентувалися б матеріали традиційного побуту та культури, перш за все, місцевого українського етносу, була нагальною. Проте вона була покладена виключно на сили українського громадянства, без будь-якого очікування урядових дотацій.

Таким провідником (як організаційним, так і методологічним й фінансовим) українського музейництва Східної Галичини був митрополит Галицький Андрей Шептицький. Він чітко «усвідомлював, що окрім евангелізації українського народу, треба взятися за піднесення його національної культури. Архієпископ-патріарх Шептицький був тією великою особистістю, спроможною найбільш успішно виконати це завдання» [14, с. 120].

Його розуміння суті та змісту музейництва було близьке до сучасного й виходило за рамки традиційного колекціонерства та антикварства. Музейна експозиція, на думку галицького митрополита, повинна була мати не лише пізнавальне популяризаційне значення, але й відігравати важливу (інколи й домінуючу) роль у системі національного виховання, у формуванні серед громадян любові й поваги до пам'яток власної старовини «в цілі піднесення і розвитку української національної культури». Популяризація цих пам'яток, за задумом А. Шептицького, повинна здійснюватися через проведення широкодоступних і різноматематичних виставок [19, арк. 6 зв.].

Близьким до сучасного було розуміння А. Шептицьким принципів формування й класифікації музейних фондів. Він рекомендував поділяти їх на основні («невіддільні та невідчужувані») й допоміжні («обмінні»). Основний фонд складав суть музейної експозиції, містив цінні й незамінні артефакти мистецького та історичного минулого. Допоміжна збірка формувалася з дублікатних матеріалів (своєрідного обмінного фонду музею). Сюди, правда, не вписувалися малоцінні речі та копії, які взагалі не включалися до категорії музейних предметів [19, арк. 7]. Таким чином, музейна колекція зберігала свою унікальність і неповторність.

Митрополит підкреслював, що тільки той музей може відіграти якусь роль, який «стоїть на сторожі національної традиції і старанно зберігає все, що в національному житті заслуговує на увагу своїм характером, типом, мистецьким стилем або прямо висловом чи проявом національної думки або національного життя» [16].

До музейної діяльності були причетні окремі визначні особистості галицького українства – вихідці з Бережанського краю. Так етнограф і бібліограф Зенон Кузеля уже з 1897 р. (учнем гімназії) розпочав збір

місцевого етнографічного матеріалу. Студентом університету в 1904-1906 рр. він стає волонтером відділу антропології та етнографії Цісарського надвірного музею, а також працював (до 1907 р.) в Австрійському етнографічному музеї під керівництвом проф. Гатерляндта. У 1904, 1905 та 1906 рр. З. Кузеля брав участь в етнографічних експедиціях до Карпат під керівництвом І. Франка та Хв. Вовка, які влаштовувало Наукове товариство ім. Шевченка у м. Львові спільно з Антропологічним товариством в Парижі. Окрім дослідницької роботи, тут проводився збір і закупівля матеріалів для різних музеїв: НТШ (етнографічного відділу), Олександра III у Петербурзі, Етнографічного у Відні [12, с. 79]. Це була та основа українського східногалицького музейництва, на якій базувалася подальша, більш якісна і професійна діяльність, спрямована на розкриття і популяризацію народних етно-соціальних і культурницьких досягнень.

На середину 1920-х рр. серед найбільших українських музеїв були музей НТШ (основу фондів якого становили етнографічні та археологічні матеріали) й Національний музей (творіння митрополита А. Шептицького, спеціалізувався на збиранні творів мистецтва, але й володів іншими значними колекціями, зокрема археологічною та етнографічною характеру) [8, с. 827]. Вони й визначали весь хід національного музейництва в краї.

З поч. 1930-х рр. формою систематичної співпраці українських музеїв Галичини стали музейні з'їзди. Перший з них було проведено 25 квітня 1931 р. у Львові в приміщенні Національного музею [8, с. 828]. На ньому було прийнято рішення, щоб етнографічні матеріали «громадянство не віддавало приватним збирачам, а тільки й виключно музеям» [9, с. 197].

На другому з'їзді, що відкрився у Самборі 3 червня 1933 р., було закріплено ідею постійної та цілеспрямованої співпраці між східногалицькими українськими музеями [5, с. 3; 8, с. 830]. А на наступному – третьому – з'їзді, який відбувся у Львові 9 червня 1935 р. (в приміщенні Національного музею), регіональний музей «Лемківщина» (м. Сянок) представляв один із співзасновників Франц Коковський, уродженець Березан. Його також обрали секретарем з'їзду, а сам процес роботи він висвітлював окремою публікацією (газета «Новий час» від 12 груд-

ня 1935 р.) [8, с. 830–831]. На цьому міжмузейному зібранні, зокрема, було розглянуто й питання щодо організації нових регіональних українських музеїв і вирішено домагатися їх відкриття у Станіславові, Бережанах, Збаражі [8, с. 832].

Ф. Коковський

На третьому з'їзді українських музейників Ф. Коковський запропонував делегатам підтримати свою краєзнавчо-музеологічну концепцію, яка передбачала збір і комплектування на регіональному рівні всіх предметів, які мали будь-яку історико-культурну цінність, замість створення на основі зібраних колекцій лише історично-етнографічних фондів. Проте прихильники подібної ідеї залишилися в меншості [8, с. 832].

Загалом музейні з'їзди 1930-х рр. стимулювали подальший розвиток регіонального музейництва, створення нових провінційних музеїв. Одним із них був український музей в Бережанах.

З середини 1930-х рр. Ф. Коковський повернувся до міста свого народження і гімназійного навчання й відразу ж очолив роботу з організації крайового українського музею. Ще у 1935 р. було підготовлено відозву про створення при місцевій філії педагогічного товариства «Рідна школа» «Українського Національного музею ім. Андрія Чайковського у Бережанах». Одним з ініціаторів, які її підписали, був Ф. Коковський [4, с. 3].

Ще одне подібне звернення до Бережанського повітового старства було подане на початку 1936 р. Цитуємо його повністю: «Ваша достоїнство! Громадянство Бережан рішило обновити при кружку «Рідної школи» в Бережанах та на його статуті Музей, що має стати храмом нашої культури. Цей музей конечно потрібний, коли зважимо те, що не мали дотепер свого музею ні Бережани, ні Підгайці, ні Перемишляни, ні врешті Монастириськ та Бучач. А тут, на цих землях, починаючи з наших княжих часів йшли завзяті бої за володіння цею землею, тут наші предки грудь об грудь ставали проти наступів татарів, волохів, ма-

дяр, московитів, тут врешті наше славне стрілецтво написало кров'ю найкращі картини свого існування».

Серед ініціаторів створення музею, підписи яких поставлено під вищезазначеним зверненням, був і Франц Коковський як представник музейної управи [1, с. 2].

Впродовж 1935–1936 рр. головні проблеми, пов'язані з організацією українського музею в Березанах, були вирішені. На четвертому музейному з'їзді (31 травня – 1 червня 1936 р.), господарем якого був музей товариства «Лемківщина» у м. Сяноку, уперше було представлено новостворений Березанський музей. І представником від нього був Ф. Коковський, який виголосив окрему доповідь на тему «Над джерелами Ослави» (короткий нарис матеріальної культури на пограниччі Лемківщини і Бойківщини) [8, с. 832–833].

Як і польський міський, український музей у Березанах проіснував до 1939 р. Наступна зміна політичних обставин та орієнтацій, на жаль, призвела до припинення його діяльності. А збірки, ймовірно, поповнили фонди новоствореного обласного краєзнавчого музею у Тернополі. Власне, такий висновок можна зробити з наступного газетного повідомлення за 1941 рік: «Тому десять літ була музейна гарячка. Майже кожне містечко старалося створити у себе музей. Мали такі музеї не лише Тернопіль, а Золочів, Теребовля, Бучач, Монастириськ, Борщів, Заліщики, Городенка, Березани, Підгайці, Збараж, Кудринці. За більшовицької влади був наказ скомасувати всі музеї і створити обласний Музей у Тернополі. Управа Музею докладала всіх зусиль, щоб ті збірки звести до Тернополя. План переведено майже в цілості» [10, с. 4].

Та й нині у фондах Тернопільського обласного краєзнавчого музею зберігаються зразки вишивання, які Ф. Коковський зібрав у 1936 р. в селах Березанського повіту [18]. Це також може бути підтвердженням його особистої активної етнографічно-збиральницької діяльності.

Таким чином, для східногалицького музейництва 1920–1930-х рр. були періодом переходу на новий, більш якісний та професійний етап еволюції. І в цьому контексті позитивного розвитку проявляли свої кращі сторони березанські музеї. Їх традиції якщо й не перейшли у практику сучасного регіонального музейництва (так як була тривала «без

музейна» перерва), то все ж залишили свій слід у сьогоденні. Адже сам факт існування доброї традиції – це вже користь.

Список використаних джерел

1. *Бережанські вісті*. – 1936. – Ч. 2.
2. *Державний архів Тернопільської області (далі – ДАТО)*. – Ф. 7. – Оп.1. – Спр. 36.
3. *ДАТО*. – Ф.36. – Оп.1. – Спр.6.
4. *Діло*. – 1935. – Ч. 53.
5. *З'їзд українських музеологів*. – Самбір, 1933.
6. *Історико-культурна спадщина України (XIX – поч. XX ст.)*. Збірник документів і матеріалів /Автор-упорядник Т. Григор'єва. – К., 1995.
7. *Кілієвич С. Академік М. Ф. Біляшівський – засновник Державного історичного музею УРСР / С. Кілієвич // Архіви України*. – 1967. – № 6.
8. *Кушнір В. Західноукраїнські музейні з'їзди 1930-х рр. / В. Кушнір // Народознавчі зошити*. – Львів, 2003. – № 5–6.
9. *Літопис Бойківщини*. – Самбір, 1931. – Ч. 1.
10. *Львівські вісті*. – 1941. – Ч. 124.
11. *Нова Рада*. – 1917. – 27 листопада. – № 195.
12. *Пеленський Є. Зенон Кузеля – етнограф / Є. Пеленський // ЗНТШ. Праці філологічної та історико-філософської секції (Збірник на пошану Зенона Кузеля); за ред. В. Янева*. – Париж – Нью-Йорк – Мюнхен – Торонто – Сідней, 1962.
13. *Правова охорона культурної спадщини*. – К., 1997.
14. *Сапеляк А. Київська церква на слов'янському Сході. Канонічно-екumenічний аспект / А. Сапеляк*. – Буенос-Айрес – Львів, 1999.
15. *Свенціцький І. Музеї і музейництво. Нариси і замітки / І. Свенціцький*. – Львів, 1920.
16. *Слуга Божий Кир Андрей і українська культура [Режим доступу: / <http://sheptytsky.ugcc.org.ua/print.php>]*.
17. *Труды VII Археологического Съезда в г. Ярославле*. – М., 1891. – Т. 2.
18. *Фонди Тернопільського обласного краєзнавчого музею*. – Інв. №№3201–3206, 3369–3374, 3447–3456.
19. *Центральний державний історичний архів у м. Львові*. – Ф.750. – Оп.1. – Спр.1.
20. *Щербаківський В. Українське мистецтво. Вибрані неопубліковані праці / В. Щербаківський*. – К., 1995.
21. *Що збирати для обласних музеїв?* – Самбір, 1935.

22. Antoniewicz W. *O stan i byt muzeow krajoznawczych w Polsce* //W. Antoniewicz //Ziemia. – Warszawa, 1930. – 1 lipca. – T.XV. – №13–14.
23. *Brzezany 1530-1930. – Brzezany, 1930.*
24. Czekanowski J. *W sprawach organizacji muzeow* /J. Czekanowski // *Wiadomoscie archeologiczne.* – Warszawa, 1920.
25. *Glos Brzezanski.* – 1936. – № 4.
26. Halicz J. *Ziemia Brzeżanska* /J. Halicz //Ziemia. – 1936. – № 12.
27. Halicz J. *Ziemia Brzeżanszczyzna jako teren turystyczny* /J. Halicz // *Rocznik ziem wschodnich.* – Warszawa, 1938.
28. Kunzek T. *Przewodnik po wojewodstwie Tarnopolskiem* /T. Kunzek. – Tarnopol, 1936.
29. *Maly rocznik statystyczny. 1938.* – Warszawa, 1938.
30. *Sprawozdanie wydziału Podolskiego Towarzystwa Turystyczno-krajoznawczego z dzialalności za czas od dnia 1 maja 1930 do dnia 30 kwietnia 1931 roku.* – Tarnopol, 1931.
31. Wiszniewski S. *Przewodnik po Brzeżanach i okolicy*/S. Wiszniewski. – Brzezany, 1937.

Volodymyr Paratsiy

THE MUSEUM LIFE OF BEREJANY IN THE CONTEXT OF THE THEORY AND PRACTICE OF THE EASTERN GALICIA'S MUSEOLOGY 1920 – 1930-s

The traditions of local (Bereghany's) museum creation on the background of the analysis of common museology concepts and the practical implementations of the museum sector in Eastern Galicia during the interwar period are conceptualized in the article.

Key words: museum, Bereghany, F. Kokovskiy.